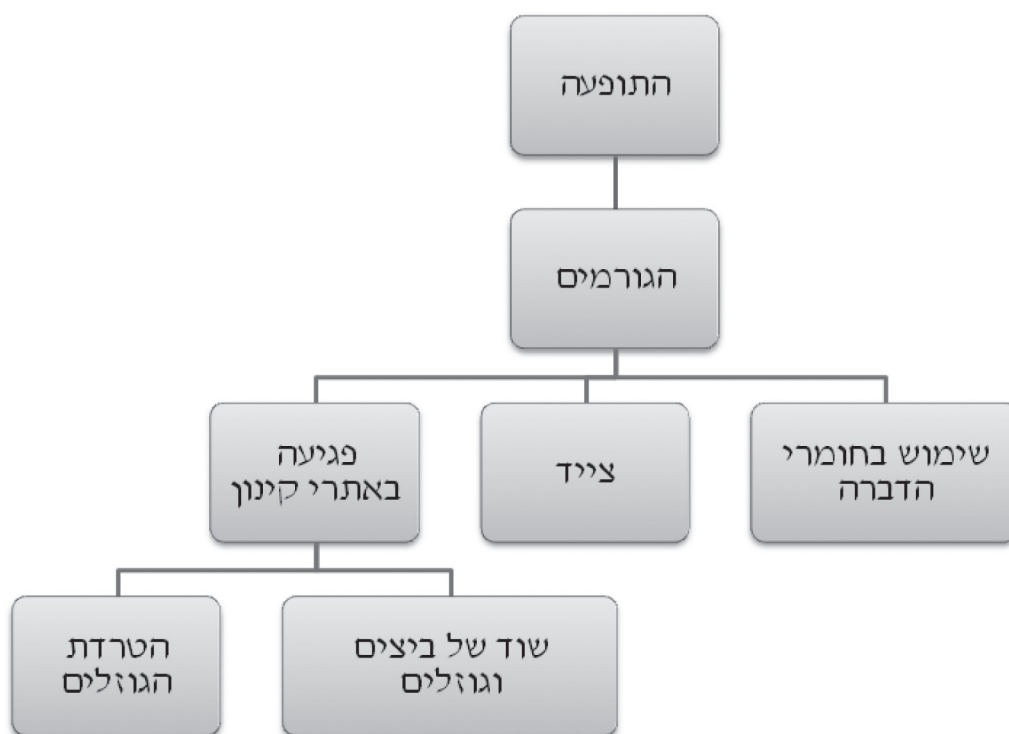


אחרוני הנשרים / חורף תשס"ה

הבנה והבעה

1. א. התכונה המרכזית המאפיינת את העופות הדורסים ע"פ פסקות א' וב' היא העצמה שלהם.
 - ב. העופות הדורסים מתוארים מנקודת מבט תרבותית היסטורית.
 - ג. העופות הדורסים מכונים בשם דורסים מפני שהם דורכים על הטרף ברגליהם החזקות, דורסים אותו.
 - ד. המילה "תופעה" בשורה 22 מתייחסת לניצול כושר הצייד של העופות הדורסים ואילופם לצרכים פרטיים.
2. א.



- ב. ע"פ פסקות ו-ז, הכותב מבסס את טענתו בדבר קיום התופעה על פי עדויות מהעבר (של כומר אנגלי וזואולוג) המתארות אוכלוסייה גדולה של עופות דורסים בישראל. הוא משווה בין העדויות למצב כיום ומסיק מסקנות.

3. מיון האמירות :

- (1) הנשר הוא עוף מקודש לאמריקנים, לספרדים ולאלבנים - 44 (נ1).
- (2) העוף הדורס רואה את הטרף על רקע ירוק טוב יותר מאשר על רקע אחר - 44 (נ1).
- (3) כבר לפני כארבעת אלפים שנה אולפו העופות הדורסים לצורכי ציד - (נ1).
- (4) גם דורסי הלילה הם עופות מוגנים בישראל - (נ1).
- (5) ההדברה נועדה לצמצם את אוכלוסיית העופות הדורסים - 44 (נ1).

4. יחסו של הכותב לנושא הוא יחס אוהד.

הוכחות :

- א. הכותב מסיים את המאמר במילה "חבל" המתייחסת לפגיעה בקיני הנשרים. מילת הסיום מותירה רושם רב על הקוראים והכותב מודע לכך ומנצל את הסיום למטרתו.
- ב. הכותב משתמש במילים משדה סמנטי המתאר **אסון**. בשורה 36 הוא אומר: "גורמים מספר **לאסון** זה שבו **נפגעו** עופות דורסים". תיאור התופעה כאסון מעידה שיחסו לעניין אוהד.
- ג. בפסקה האחרונה הכותב פונה בתחינה לכל הקוראים לא להטריד עוף דוגר ולהתרחק מהקינים של העופות הדורסים. יש בקריאה זו ניסיון להציל מה שניתן עוד להציל, ומובעת בקריאה גם דאגה עמוקה לשלומם.
- ד. מחבר המאמר הוא ד"ר לשם, ראש המרכז הבין לאומי לחקר נדידת הציפורים, מנהל מרכז מידע על עופות דורסים ומייסד מרכז הצפרות הישראלי. בגלל תפקידו ועיסוקו יש לו עניין רב בעופות והוא מודאג מהתמעטותם.
- ה. הכותרת של המאמר: "אחרוני הנשרים" מוצפנת בה דאגה לשלומם ולעתידם.

5. א. ב.

סימן הפיסוק	תפקידו
סוגריים (בשורות 10, 14)	הסבר, הבהרה
מירכאות בצירוף "חובבי טבע"	לשון סגיי נהור, אירוניה, ציניות

- ב. הסבר תפקיד המירכאות בצירוף "חובבי טבע" - האנשים המטרידים את העופות, אינם באמת "חובבי טבע", אלא פוגעים בטבע.
- ג. המידע המופיע בצד הכוכבית בתחתית העמוד שופך אור על אמינות המידע ועל האובייקטיביות של המידע.

6. סיכום בהמרה לסוגה אחרת - ערך אנציקלופדי

דורסי היום בארצנו

דורסי היום בארצנו הם עופות הניזונים מטרף.

מאפייני העופות הדורסים

העופות הדורסים מתאפיינים במבנה ובחושים המותאמים לעופות הניזונים מטרף. לעופות הדורסים יש רגליים חזקות, טפרים ארוכים, כפופים וחדים, הבנויים לתפיסת טרף; מלבד זאת הם מתאפיינים במקור מאונקל וחד. לדורסים יש להם גם כנפיים רחבות וגדולות המותאמות לדאייה לשם חיפוש מזון ולתעופה מהירה. מלבד כל אלו הם מצטיינים בראייה חדה המסייעת להם להבחין בטרף ממרחק.

סכנת ההכחדה

העופות הדורסים התמעטו מאוד בארצנו וקיימת סכנה שהם ייעלמו מהשטח. על פי עדויות של הכומר האנגלי הנרי בייקר שסייר בארץ לפני כ-120 שנה היו בארץ עופות דורסים רבים. גם הזואולוג מנדלסון שטייל בערבה בשנות ה-30 וה-40 מעיד על נוכחות רבה של דורסים.

הגורמים להתמעטות הדורסים

חוקרים מצביעים על שלושה גורמים עיקריים להתמעטות דורסי היום:

- שימוש בחומרי הדברה
- ציד
- פגיעה באתרי קינון

הפגיעה יכולה להתבצע באחת משתי הדרכים הבאות: שוד של ביצים וגוזלים או הטרדה של הדורסים.

7. טבלת השוואה בין דורסי היום ובין הצוללנים

צוללניים	דורסי היום	הקבוצות המאפיינים
קבועות באחורי הגוף, שלוש האצבעות הקדמיות מחוברות בקרום שחייה, האחורית קטנה וגבוהה יותר.	חזקות, בעלות ציפורניים ארוכות, כפופות וחדות	• איברי הגוף (1) רגליים
ארוך, ישר ומחודד	מאונקל וחד	(2) מקור
צרות, קצרות ומחודדות	רחבות וגדולות	(3) כנפיים
דגים	פגרים, טרף	• מזון
לאורך ימים ואוקיינוסים / אגמים	נחלים / ואדיות, מצוקים / הרים	• מקום קינון

ב.

יש בצוללניים ואין בדורסי היום	יש בדורסי היום ואין בצוללניים
הקשר בין בני הזוג נשמר במשך כל החיים.	האדם נעזר בהם בצייד.
נמצאים בקוטב הצפוני ובאזורים הסמוכים.	ראייה חדה
עופות נודדים, המזדמנים לארץ לעתים נדירות.	התמעטות לאורך השנים

אוצר המילים והמשמעים

8. א. ההגדרה במילון המתאימה לשם הפעולה "תפיסה" (בשורות 9-10 במאמר) היא הגדרה

מספר 1: תפש, לכד, אחז, החזיק

ב. תלמיד זה הוא בעל **תפיסה** מהירה. – השיג בשכלו, עמד על, הבין (הגדרה 5)

לאן נעלמת לא **תפסתי** אותך כל היום. – השיג מישהו כדי לדבר אתו. (הגדרה 8)

חוק זה אינו **תופס** כשמדובר בקטינים. – חל, קיבל תוקף (הגדרה 3)

השורות הראשונות באולם כבר **תפוסות**. – מילא חלל (הגדרה 4)

ג. הדוגמאות לקוחות משני רבדים: מלשון חז"ל ומעברית חדשה.

ד. ההבדל בין הכתיב של המילה **תפש** למילה **תפס** הוא הבדל ברובד הלשוני.

במקרא הכתיב - תפש; בכתיב מאוחר יותר - תפס.

9. העופות הדורסים **ניחנים** – מתברכים

אסורים **בתכלית** – בהחלט

10. - הקדמונים התרשמו **מעצמתם** של העופות הדורסים.

- "... בזמן שהם **עצמם** עפים במהירות"

- "קניהן **העצומים** שעל צמרות עצי השיטה נראו למרחוק."

שתי המילים הנובעות ממקור אחד: **מעצמתם, העצומים**

המשמעות המשותפת לשתיהן היא **כוח וחוזק**.

11. א. מילה יוצאת דופן:

(1) דאייה, תעופה, ריחוף, **צניחה**

(2) מטריד, מציק, **מזיק**, מפריע

(3) צפה, **זיהה**, ראה, הסתכל

ב. נפוץ - נדיר

חמורה - קלה

שם המספר

12. א. פי ארבעה

ב. חמישה עשר זוגות

ג. חמש עשרה שנים

13. א. פסקה אחת עשרה

ב. שני שלישים מן העופות

תחביר ומערכת הצורות

14. (1) עוף דורס הנוטש את קנו חושף את הביצים לקרינה חזקה של שמש בקיץ.
 (2) נתרכז כאן בקבוצת דורסי היום.
 (3) כושר ההפרדה של עין הדורסים עולה פי 4 עד 8 על כושר ההפרדה של עין האדם.
 (4) התרחב השימוש ברעלים שאינם מתפרקים בגוף.
 א. נושא ונשוא במשפטים הנ"ל.

נושא	נשוא
עוף דורס	חושף
(אנו)	נתרכז
כושר ההפרדה	עולה
השימוש	התרחב

- ב. תפקידם התחבירי של המילים המודגשות במשפטים

משלים שם / לוואי	משלים פועל
של עין הדורסים	לקרינה חזקה
ברעלים	כאן

15. א. התפקיד התחבירי של הצירוף עופות דורסים במשפטים הבאים.

משלים פועל

- (1) חומרי הדברה נגד מכרסמים פגעו בעופות הדורסים.

משלים שם

- (2) בתוך 15 שנה נכחדו עופות דורסים ברחבי הארץ.

משלים פועל

- (3) ספורט הציד בעזרת עופות דורסים מצוי עד ימינו.



.16

המשפט	סוגו	הקשר הלוגי המשותף	המילה המבטאת את הקשר הלוגי
אנשים פוגעים באתרי הקינון של דורסים, ולכן העופות מתמעטים.	איחוי	סיבה ותוצאה	ולכן
הדורסים מתמעטים משום שאתרי הקינון שלהם נפגעים.	מורכב		משום ש...
הדורסים מתמעטים בשל הפגיעה באתרי הקינון שלהם נפגעים.	פשוט		בשל
הפגיעה באתרי הקינון של דורסים גורמת להתמעטות העופות.	פשוט		גורמת ; תפקידה התחבירי - נשוא

.17 א. דיבור עקיף

הכותב מבקש מן המטיילים שאם יגלו קן של דורס, שיתרחקו ממנו ולא יטרידו את העוף הדוגר.

או הכותב מבקש מכולנו שאם נגלה קן של דורס, שנרחק ממנו ולא נטריד את העוף הדוגר.

ב.

שם ותוארו	צירוף סמיכות
עייט נצי	עקב חורף
נשר קירח	בז צוקים

.18

המילה	השורש	מילים נוספות מאותו שורש
הפְּרָדָה	פ-ר-ד	הפְּרָדוֹת, רְדִיפָה, פְּרָדָה
הסְתַבֵּר	ס-ב-ר	הסְבִיר, סְבוּר, בְּסָר
לְאַתֵּר	א-ת-ר	תִּיר, אֲנַתֵּר, אֲתֵר
מְצַטְיִינִים	צ-י-ן	צָנוּם, מְצַנֵּן, צִיּוֹן
מְזַיקִים	נ-ז-ק	נָזַק, זָקוּק, זָקוּק
קָרִינָה	ק-ר-ן	מְקַרְנֵן, קָרַן, מְסַתְקָרְנֵן

19.

המילה	הבניין	מיילים נוספות מאותו שורש באותו בניין
יִלְקַח	נפעל	לָקַח, הִתְלַקַּח, נִלְקַח
פָּתַח	פועל	פָּתַח, פִּתְּחָה, מָּפְתַּח
הִבָּח	הפעיל	יִבְחֹן, יִבְחִינוּ, יִבְחֹן
מְעַנֵּינִים	פיעל	יַעֲנִינוּ, יַעֲנִינוּ, מְעַנֵּינִין
הִטְבַּע	הופעל	מְטַבְּעִים, טְבוּעִים, מְטַבְּעִים
נָטוּשׁ	קל	נָטַשׁ, יִנְטֹשׁ, יִטֹּשׁ

20. א.

המשמעות	הבניין	הפועל
פועל	קל	יָשַׁב
גרימת פעולה	פיעל	יִישַׁב

ב. המשמעות המשותפת של הפעלים: נִתְרַכַּז, להִתְמַקֵּד – פעולה חוזרת.

ג.

הבניין	הזוג
פיעל, קל	גידול, גדילה
פיעל	ביקוש, בקשה
פיעל	ביקור, ביקורת
הפעיל	הסכם, הסכמה

21. א.

שמות התואר	המשקל
קָרֹב, גָּדוֹל	קָטוֹל
פָּחַל, יָרַק	קָטַל
פָּפוּף, סָגוּר	קָטוֹל
מְדָהִים, מְרָשִׁים	מְקַטִּיל
מְהִיר, זָרִיז	קָטִיל

ב. תצורת המילים: פְּרָטִי, כְּחָנִי, חֶרְפִּי היא - בסיס + צורן סופי.